

Reference List

1. Shemiakin O. V. Protydiya i zapobigannia corruptsiynym zlochynam u sferi sluzhbovoi ta profesiynoi diyalnosti, poviazanoi z nadanniam publichnykh poslug: autoref. diss. ... cand. yuryd. nauk: 12.00.08. Kyiv: 2013. 19 p.
2. Koriagina A. Zapobigannia zlochynnosti yak riznovyd socialno-prophilactychnoi diyalnosti. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. No. 11. 2016. Pp. 191-196.
3. Meditsky I. B. Zapobigannia zlochynnosti: navchalnyi posibnyk. Ivano-Frankivsk: Diakiv V., 2008. 220 p.
4. Teoreticheskie osnovy preduprezhdeniya prestupnosti / [Yu. M. Antonian, A. Ye. Zhalinsky, V. K. Zvirbul *et al.*]; otv. red.: V. K. Zvirbul, V. V. Klochkov, G. M. Minkovsky. Moscow: Jurid. lit., 1977. 256 p.

УДК 343.122

Олена Василівна МАРТОВИЦЬКА,

доктор юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4483-861X>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІЦЕЙСТИКИ З УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ

Дослідження проблемних питань сучасної поліцейстики не може здійснюватися без напрямів удосконалення забезпечення прав особи на професійну правничу допомогу, оскільки дотримання і забезпечення законності стоїть як одне із основних завдань органів поліції. Правова держава як країна реальних прав людини може існувати тільки в суспільстві, де існує справжня демократія, тобто повновадда більшості з дотриманням прав меншості. З прийняттям 13 квітня 2012 року чинного КПК України у національному законодавстві та внесенням змін у 2016 році до Конституції України (відносно закріплення формулювання на професійну правничу допомогу), з'явилась значна кількість новел, що вимагає свого теоретичного переосмислення та здійснення відповідних наукових досліджень із подальшим ефективним їх практичним втіленням.

Не виключенням із цього є й питання забезпечення інституту професійної правничої допомоги. У зв'язку з цим, заходи щодо

забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження можуть дати реальні результати лише при створенні та постійному удосконаленні ефективного правового механізму й умов для їх реалізації. Це питання є актуальним на даному етапі реформування України, насамперед в умовах воєнного стану, враховуючи постійний моніторинг міжнародних інституцій з цього напрямку та щорічне збільшення кількості звернень українців до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Новели Конституції України (2016 р.) та чинного КПК в частині надання захисником професійної правничої допомоги учасникам кримінального провадження на етапі досудового розслідування, внесло концептуальні зміни в цьому напрямі. В той же час, підписання Україною ряду міжнародно-правових актів та договорів, зростаюча кількість рішень ЄСПЛ проти України, вимагає подальшого удосконалення конституційних гарантій, теоретичних і правозастосовних питань з забезпечення, реалізації та надання професійної правничої допомоги усім учасникам кримінального провадження. Рішення Європейського суду з прав людини, які є частиною національного законодавства України, повинні враховуватись при дослідженнях, а також посадовими особами і захисниками при правозастосуванні, оскільки в цих рішеннях мова йде про тенденцію виявлення цією судовою інституцією збільшення кількості порушень прав учасників кримінального провадження, що проваджаться національними слідчими і судовими інстанціями. Забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи є одним із головних чинників визначення демократичної правової держави, що гарантовані Конституцією України, а згідно ст. ст. 55 та 59 така професійна правничка допомога (до 2016 року була правова допомога) повинна бути забезпечена усім особам, які потрапили у сферу кримінальних процесуальних правовідносин. Існує нагальна потреба сьогодення щодо удосконалення захисту прав осіб, що приймають участь у кримінальному провадженні, оскільки чинне кримінальне процесуальне законодавство з боку науковців і практиків має зауваження теоретичного і прикладного характеру та виявляє проблемні питання при правозастосуванні, наявну наукову дискусію з піднятих питань, у зв'язку з чим є необхідність щодо теоретичного дослідження і напрацювання відповідних пропозицій і рекомендацій з метою удосконалення чинного національного кримінального процесуального законодавства з цього напрямку. Стаття 3 Конституції України проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, що знайшло своє підтвердження й сьогодні у воєнному стані.

Реалізація конституційних положень, що проголошують Україну як демократичну, соціальну та правову державу неможлива без всебічного зміцнення законності й правопорядку, ефективної реалізації прав, свобод і законних інтересів особи. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Ці положення мають важливе значення й для кримінальної процесуальної діяльності, що пов'язана із тимчасовим втручанням в особисте життя особи у випадках, передбачених законом. Основний обсяг роботи щодо забезпечення нормальної реалізації цих та інших конституційних гарантій покладається на державу, яка створює для цього відповідні державні правові механізми. Втім і громадянське суспільство не стоїть осторонь цього питання, воно також бере активну участь у цьому напрямі як всього суспільства в цілому, так і кожного з його членів окремо.¹У зв'язку з цим, постає питання щодо забезпечення якісного національного законодавчого і нормативно-правового регулювання кримінальної процесуальної діяльності на основі конституційних принципів із врахуванням специфіки правовідносин, що виникають на стадії досудового розслідування. В умовах євроінтеграції України, а також імплементації міжнародних правових стандартів у національне законодавство, однією з головних функцій правової та демократичної держави є саме забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, насамперед в умовах воєнного стану.

Основними принципами Європейського союзу, реалізувати що намагається й Україна, є свобода, демократія, шанування прав людини та основоположних свобод, верховенство права. Україна, підписавши у 1994 році Угоду про партнерство і співробітництво з Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, ствердила повагу до міжнародних демократичних принципів. Свідченням цього стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Доступ до правосуддя і максимально доступною за ціною, як якісна юридична допомога – в Європейському Союзі вважається одним з пріоритетів розвитку. У зв'язку з цим, на сьогодні є потреба у створенні дієвих механізмів реалізації даних положень. Належне забезпечення якісної професійною правничою допомогою кожного є запорукою підписання українською державою угоди про асоціацію з ЄС.

Важливою характерною рисою цього процесу є наповнення реальним змістом проголошених у Конституції гарантій прав і свобод особи. Закріплення прав, свобод і обов'язків громадян на конституційному

рівні є найголовнішим у законодавчому та нормативно-правовому регулюванні правового статусу особи будь-якої держави. Адже у випадку, коли правам, свободам, законним інтересам і обов'язкам людини та громадянина не відведено належної уваги в Основному законі держави, вони можуть перетворитися на декларацію і не мати практичного використання і реалізації. Водночас, сучасна теорія держави та права, а також правозастосовна діяльність визнає людину найвищою соціальною цінністю, а її права і свободи повинні визначати зміст й спрямованість діяльності держави, а утвердження та забезпечення таких цінностей є головним її обов'язком. У зв'язку з цим, учені зазначають, що для забезпечення прав і свобод людини держава зобов'язана: а) шляхом позитивного впливу створювати умови для їх реалізації; б) завдяки проведенню профілактики щодо вчинення порушень здійснювати охорону; в) шляхом відновлення порушеного правового статусу і притягнення порушників до юридичної відповідальності захищати права та свободи людини.

Слід наголосити, що права, свободи і законні інтереси людини перебувають у постійній динаміці, вони розширюються і збагачуються із розвитком суспільних відносин. І це стало закономірністю об'єктивного розвитку демократичної, правової держави. Поряд із цим, норми кримінального процесу визначають правові засоби та порядок діяльності щодо реалізації та захисту норм матеріального права, тобто процесуальне право складають правові норми, що регулюють порядок, форми і методи реалізації прав і обов'язків, що установлені у матеріальних нормах права. Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що змінюється не тільки характер і об'єм прав та свобод людини, а й правові умови їх реалізації, особливо в умовах воєнного стану.

Особливо гостро в поліцейстиці на сьогодні стоять питання з удосконалення забезпечення права на професійну правничу допомогу при порушенні прав особи зокрема й під час військових та оборонних дій в Україні. Шляхами їх вирішення можуть бути наступні заходи: 1) удосконалення кримінального, кримінального процесуального, адміністративного та іншого законодавства в частині діяльності поліції з організації дізнання і досудового розслідування; 2) удосконалення цивільного, сімейного, житлового та іншого законодавства; 3) удосконалення законодавства з питань страхування юридичних і фізичних осіб, які постраждали у воєнний час; 4) удосконалення законодавства в частині взаємодії, розширення прав національних поліцейських підрозділів з міжнародними правоохоронними і судовими інстанціями щодо документування і розслідування

воєнних злочинів проти цивільного населення та порушення прав при триманні в полоні військових та мирних громадян; 5) прийняти законодавство щодо виконання Перехідних положень КПК України 2012 року в частині створення Державного фонду з матеріальної компенсації потерпілим від злочинів; 6) удосконалення правового забезпечення діяльності працівників і поліцейських підрозділів в складі міжнародних слідчих комісій і груп при документуванні та розслідуванні воєнних злочинів, вчинених на території України; 6) законодавчо закріпити положення, що у зв'язку з великою кількістю процесуальних дій на період розслідування воєнних злочинів залучати для цього виконуючими обов'язки слідчих – дізнавачів органів Національної поліції України.

Втім підняті питання підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню. Пропоную учасникам науково-практичної конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 10 квітня 2022 р. Харків. Право. 2022. 430 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №. 30. Ст. 141. Із змінами станом на 01.01.2022.
3. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу: Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.
4. Договір про Європейський союз: від 07.02.1992 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_029.

УДК 351.74

Олександр Миколайович МУЗИЧУК,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,

декан факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8367-2504>

ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОЗНАКИ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Становлення правової держави в Україні вимагає реального утвердження принципу верховенства права, зміцнення дисципліни та законності в країні, забезпечення прав, свобод та законних